

НА ТЕМЕЉИМА НАРОДНИХ ГОВОРА

Зборник радова посвећен проф. др Јордани Марковић
поводом одласка у пензију

Ниш
2020

НА ТЕМЕЉИМА НАРОДНИХ ГОВОРА
Зборник радова посвећен проф. др Јордани Марковић
поводом одласка у пензију

Издавач

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

За издавача

Проф. др Наталија Јовановић, декан

Уредници

Доц. др Татјана Трајковић

Проф. др Надежда Јовић

Секретар

Доц. др Александра Јанић

Рецензенти

Проф. др Гордана Драгин

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Михаило Шћепановић

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Проф. др Данијела Поповић Николић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

<https://doi.org/10.46630/tng.2020>

Зборник радова *На темељима народних говора* посвећен је
проф. др Јрдани Марковић, редовном професору
Филозофског факултета Универзитета у Нишу,
поводом одласка у пензију
и представља израз поштовања и захвалности
њених колега и сарадника.

ПРОФ. ДР ЈОРДАНА МАРКОВИЋ

САДРЖАЈ

БИОГРАФИЈА И БИБЛИОГРАФИЈА ПРОФ. ДР ЈОРДАНЕ МАРКОВИЋ	13
Христина Андоновска ЗА НЕКОИ ОСОБЕНОСТИ НА ЕВРОНИМИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО СРПСКИОТ ЈАЗИК.....	37
Александра М. Антић СУФИКС -ЦИЈА/-ЧИЈА У РЕЧНИКУ ГОВОРА ЈУГА СРБИЈЕ МОМЧИЛА ЗЛАТАНОВИЋА	45
Недљко Р. Богдановић ТРАЈАЊЕ ЗАБОРАВЉЕНОГ	61
Снежана В. Божић БАЈКА ДОБРИЦЕ ЋОСИЋА: КЊИЖЕВНА КРИТИКА О РОМАНЕСКНОМ ИСКОРАКУ У АЛЕГОРИЧНО-САТИРИЧНУ ФАНТАСТИКУ	69
Мирјана Д. Бојанић Ћирковић ФРАГМЕНТИ СЕЋАЊА ЛАЛИЈА СОКОЛОВА: ПРИЛОГ ТУМАЧЕЊУ МЕМОАРСКО-АУТОБИОГРАФСКЕ ПРОЗЕ О ХОЛОКАУСТУ	83
Валентина Ц. Бонджолова РЕТРОНИМИТЕ В БЪЛГАРСКИЈА ЕЗИК.....	97
Жарко С. Бошњковић СТАБИЛНОСТ НЕКИХ ВОКАЛСКИХ ЦРТА У ГОВОРУ БАВАНИШТА	107
Бојана М. Вељовић ОБЛИЦИ ПРЕЗЕНТА У ГОВОРУ ТУТИНА, НОВОГ ПАЗАРА И СЈЕНИЦЕ	133
Данка Г. Вујаклија ХИПОТАКСА У ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОМ ДИЈАЛЕКТУ (ДОСАДАШЊА ИСТРАЖИВАЊА)	151
Снежана Гудурић О ПОРЕКЛУ ЛЕКСЕМЕ <i>БАН</i>	169

Гордана С. Драгин МЕЋУ СРБИМА У РУМУНИЈИ.....	181
Васил С. Дрвошанов ИЗРАЗУВАЊЕТО НА СЕМЕМАТА 'ДАМЧЕСТ' ВО МАКЕДОНСКИТЕ ГОВОРИ	191
Најда И. Иванова ЛИНГВИСТИЧКИ И ЛИНГВОДИДАКТИЧКИ АСПЕКТИ НАСТАВЕ РУСКОСЛОВЕНСКОГ ЈЕЗИКА У СЛАВЕНОСРПСКОЈ ЕПОСИ НА ПРИМЕРУ РУКОВОДСТВА К СЛАВЕНСКОЈ ГРАМАТИЦИ (1830) ГЕОРГИЈА ЗАХАРИЈАДИСА.....	205
Мирјана К. Илић ДЕРИВАЦИОНО ГНЕЗДО ПРИДЕВА ЦРН У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	219
Александра А. Јанић СПЕЦИФИЧНОСТИ ТВОРБЕ ЖАРГОНСКИХ ИМЕНИЦА ЈУГОИСТОЧНЕ СРБИЈЕ ЗА ОЗНАЧАВАЊЕ ОСОБА	239
Јелена Д. Јанковић, Марина С. Јуришић НАЦРТ УПИТНИКА ЗА ПРИКУПЉАЊЕ МИКОЛОШКЕ ЛЕКСИКЕ	255
Марина С. Јањић, Александар М. Новаковић ФУНКЦИОНАЛНОСТ ПРИРУЧНИКА И ПРАКТИКУМА ПРОФ. ДР ЈОРДАНЕ МАРКОВИЋ	269
Голуб М. Јашовић АНТРОПОНИМИЈА СЕЛА ВЕЛИКА КРУШЕВИЦА КОД РЕКОВЦА.....	285
Надежда Д. Јовић ЛЕКСИКА У ВЕЗИ СА ПРОИЗВОДЊОМ И УПОТРЕБОМ АЛКОХОЛНИХ ПИЋА У РЕЧНИКУ СЕЛА КАМЕНИЦЕ КОД НИША	297
Милош М. Ковачевић ПРИЛОШКА ОДРЕДБА КОМПЕНЗАЦИЈЕ	313
Данијела Д. Костадиновић КАД ДРВЕЊЕ УМИРЕ: МИТОПОЕТСКА ПРЕДСТАВА О ДРВЕТУ У ПРОЗИ ЖИВКА ЧИНГА.....	327

Веселинка Т. Лаброска

НАЗИВИТЕ НА РАЗБОЈОТ И НА НЕКОИ ДЕЛОВИ НА РАЗБОЈОТ
ВО МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ – СПОРЕДБА СО НАЗИВИТЕ
ВО ЈУГОИСТОЧНА СРБИЈА..... 337

Надежда Лаиновић Стојановић

РАД НА ДЕШИФРОВАЊУ И ПРЕВОЋЕЊУ ЗБОРНИКА СТИХОВА
В СЕРБИИ И О СЕРБИИ СТЕПАНА ИВАНОВИЧА ЧАХОТИНА..... 345

Весна А. Лопичић

ПРОМИШЉАЊА: ЗАШТО БЛЕЈК И ДАНАС?..... 351

Лилјана А. Макаријоска

ЗА ЛЕКСИКАТА ОД ОБЛАСТА НА ТКАЈАЧКАТА ДЕЈНОСТ
ОД ЕТНОЛИНГВИСТИЧКИ АСПЕКТ 367

Лилјана А. Макаријоска, Мери Г. Цубалевска

ЛЕКСИКАТА ВО ПРОЗАТА
НА КАТА МИСИРКОВА-РУМЕНОВА.....381

Горан М. Максимовић

СТВАРНОСТ И ПРИЧА У ДНЕВНИЧКИМ ЗАПИСИМА
ВЛАДЕТЕ ЈЕРОТИЃА 393

Бранкица Ђ. Марковић, Биљана М. Савић

О ТКАЧКОЈ ТЕРМИНОЛОГИЈИ НА ПРОСТОРУ ТРИ ДИЈАЛЕКТА
(ХЕРЦЕГОВАЧКО-КРАЛИШКОГ, ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОГ И
ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКЕ ДИЈАЛЕКАТСКЕ ОБЛАСТИ) –
КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА..... 405

Софија Р. Милорадовић

ЛЕЗИК КОЈИ НАС ЈЕ ОДРЖАО 423

Тања З. Милосављевић

ТВОРБЕНО-СЕМАНТИЧКЕ И ЛИНГВОКУЛТУРНЕ
КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖАРГОНСКЕ ЛЕКСИКЕ
ЈУГОИСТОЧНЕ СРБИЈЕ 427

Дејан Д. Милутиновић

ХОФМАН И ДЕТЕКТИВКА 439

Ивана З. Митић

РЕЧИ СА НЕГАТИВИМ ЗНАЧЕЊЕМ КАО ИНТЕНЗИФИКАТОРИ
У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ 445

Биљана М. Мишић Илић	
WTF IS THIS? ФОРМАЛНЕ И ФУНКЦИОНАЛНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ АНГЛИЦИЗМА FUCK У СРПСКОМ	457
Радивоје М. Младеновић	
ТРПНИ ГЛАГОЛСКИ ПРИДЕВ И ГЛАГОЛСКЕ ИМЕНИЦЕ У СИРИНИЋКОМ ГОВОРУ	475
Видан В. Николић	
СЛАВКО ЗЛАТОЈЕВИЋ – САРАДНИК ВУКА КАРАЏИЋА НА УВОЂЕЊУ РЕФОРМЕ СРПСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА.....	485
Милка В. Николић	
НОВИНСКИ ТЕКСТОВИ МАРИЈЕ МАГЕ МАГАЗИНОВИЋ У ЛИСТУ ПОЛИТИКА (РУБРИКА „ЖЕНСКИ СВЕТ”) ИЗ 1905. И 1906. ГОДИНЕ.....	497
Велибор В. Петковић	
СТВАРАЛАЧКИ И ПСИХОЛОШКИ МОТИВИ У „ЖИТИЈУ СВЕТОГА ПЕТРА КОРИШКОГ”	511
Драгољуб М. Петровић	
МИЛОШ ЦРЊАНСКИ О ПРЕИСТОРИЈСКИМ СРПСКИМ ОНОМАСТИЧКИМ ТРАГОВИМА НА БРИТАНСКИМ ОСТРВИМА	527
Мато В. Пижурица, Драгана И. Радовановић	
ЛЕКСИКОЛОШКИ ОГЛЕД: ТРАГОМ БУЧУМИКА НЕДЕЉКА БОГДАНОВИЋА	533
Михај Н. Радан	
ПРИЛОЗИ У КАРАШЕВСКИМ ГОВОРИМА	557
Сандра Г. Савић	
ИЗ ЛЕКСИКЕ НАРОДНЕ МЕДИЦИНЕ ГАЦИНОГ ХАНА – БОЛЕСТИ ПЛУЋНОГ СИСТЕМА	573
Димка В. Савова	
ФИГУРАТИВНА ЗНАЧЕЊА РЕЧИ АПЕТИТ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	583
Биљана Љ. Сикимић	
СА СТРАНЦИМА НА ТЕРЕНУ. ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ ТЕРЕНСКЕ ЛИНГВИСТИКЕ У СРБИЈИ.....	591

Радоје Д. Симић, Јелена Р. Јовановић Симић	
ЖАНРОВСКА СТРУКТУРА ДИЈАЛЕКАТСКОГ ТЕКСТА И УПОТРЕБА ГЛАГОЛСКИХ ЛИЧНИХ ОБЛИКА.....	607
Андрей Н. Соболев	
О НЕКОТОРЫХ ЗАДАЧАХ ИССЛЕДОВАНИЯ ЯЗЫКОВЫХ И ПОЛИТИЧЕСКИХ ГРАНИЦ В ЮЖНОЙ СЛАВИИ	619
Сава В. Стаменковић	
МАЛИ ЉУДИ У ФАНТАСТИЧНИМ ОКОЛНОСТИМА: СУДБИНА ОБИЧНИХ ЉУДИ И ФАНТАСТИКА У ИСТОРИЈСКОМ РОМАНУ ВЕЛИКИ РАТ АЛЕКСАНДРА ГАТАЛИЦЕ	625
Драгана В. Станковић	
ЗНАЧЕЊА ИНСТРУМЕНТАЛА У ГОВОРИМА ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКЕ ГОВОРНЕ ЗОНЕ.....	641
Миролуб. М. Стојановић	
ОСВЕЋЕЊЕ КУЛТУРНОГ СПОМЕНИКА	659
Срето З. Танасић	
ВРЕМЕ У РОМАНУ ВРЕМЕ СМРТИ ДОБРИЦЕ ЋОСИЋА: ИЗРАЖАВАЊЕ ПОЈЕДИНАЧНОГ И ОПШТЕГ ГЛАГОЛСКИМ ОБЛИЦИМА	665
Лидија М. Тантуровска, Татјана Г. Трајковиќ	
ЗА ЕДНА ПРОМЕНА ВО СРОДНИЧКАТА ТЕРМИНОЛОГИЈА	679
Катица А. Трајкова	
ЗА ДЕКОРАЦИЈАТА НА МАКЕДОНСКИТЕ СРЕДНОВЕКОВНИ РАКОПИСИ.....	693
Татјана Г. Трајковић	
ВОКАЛИ У ГОВОРУ БУЈАНОВЦА	699
Радојка Б. Цицмил-Реметић	
ТКАЧКА ТЕРМИНОЛОГИЈА НА ПИВСКОЈ ПЛАНИНИ	715
Љубисав Н. Ћирић	
ИЗ ЛУЖНИЧКЕ АНТРОПОГРАФСКЕ ЛЕКСИКЕ	731

Јелена Д. Јанковић*
Марина С. Јуришић
Институт за српски језик**
Српске академије наука и уметности
Београд

УДК 811.163.41'373.22:635.8
811.163.41'282
001.8

НАЦРТ УПИТНИКА ЗА ПРИКУПЉАЊЕ МИКОЛОШКЕ ЛЕКСИКЕ

У раду се полази од тога да су печурке језички недовољно истражене у микофобној српској средини, али да лексика везана за њих ипак постоји и да би требало започети са њеним сакупљањем. Састављен је нацрт миколошког упитника, са циљем да буде свеобухватан, да садржи општа питања о печуркама, о њиховим врстама и свим активностима које су вези са њима (сакупљање, употреба).

Кључне речи: српски народни говори, дијалекатска лексика, лексеме печурка, гљива, миколошки упитник.

Увод¹

1. Печурке су у српској традиционалној култури биле помало занемарене, а остале су „неистражене” и са језичке стране.² Разлози за то

---

* enanikolic11@yahoo.com

** Овај прилог резултат је рада на пројектима *Етимолошка истраживања српског језика и израда Етимолошког речника српског језика* (178007) и *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора* (178020), које у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Овај рад настао је поводом јубилеја проф. др Јордане Марковић, дугогодишњег сарадника на пројекту *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора*. Веровале смо да би један дијалектолошки упитник био лепо подсећање на то да је и сама професорка довела доста времена на терену, предано и стрпљиво прикупљајући језичку грађу у српским народним говорима, са надом да ће то непроцењиво благо свога народа сачувати за будуће генерације.

² Грана биологије која се бави проучавањем гљива – микологија, донедавно се сматрала граном ботанике. По новој систематици коју је предложио Р. Витакер (R. H. Whittaker), гљиве (Fungi) припадају посебном царству живог света. У Србији је та нова систематика живог света уведена 2003. године. Миколози под именом *гљива* означавају све организме који припадају том царству (између осталог ту припадају *квасци* и *гљивице* односно *плесни*), док називом *печурка* означавају плоносна тела виших гљива које припадају разделима Basidiomycota (тзв. стапчаре) и Ascomycota (тзв. мешинарке). Независно од тога какав је званични став биолога о статусу ових организама, овде ће се говорити о ономе што се у народу сматра гљивама односно печуркама, а употребљаваће се назив *печурка*

су једноставни: у српском народу њих обично прати латентни страх од тровања, људи их не познају довољно, нису много заступљене у традиционалној исхрани, нити су позната њихова лековита својства. Просечни испитаник обично може да наброји пет-шест врста печурака и то најчешће оних јестивих. Седамдесетих година стране фирме започињу са откупом печурака и од тада се полако повећава интересовање народа за ову врсту. Данас је аматерско гљиварство у успону и подаци о разним врстама печурака лако су доступни преко интернета. Чињеница је, међутим, да је њихов значај у традиционалној српској култури (а и кухињи) био сасвим незнатан, а таква ситуација је била и у другим балканским земљама (Сикимић 2017: 211–212).³ Етномикологија, научна дисциплина која је почела да се развија од шездесетих година XX века, разликује микофилне и микофобне културе. Према њој, руска култура је, на пример, изразито микофилна, док је германска култура микофобна. Наша традиционална култура се изгледа може сматрати микофобном и, с обзиром на то, не можемо очекивати богату грађу приликом прикупљања миколошке лексике. Због тога је примарни циљ овога рада био да се домаћим дијалектолозима скрене пажња на чињеницу да ова врста лексике ипак постоји и да не би требало да остане незабележена. *Нацртом упитника за прикупљање миколошке лексике* започео би рад на њеном спасавању.⁴ Његовом употребом не очекују се само миконими (називи за печурке), јер је тако конципиран да се њиме може добити велики број језичких чињеница које ће се моћи искористити када се буду истраживали различити језички нивои народних говора, а могао би донети и корисне податке за друге истраживаче – етнографе и балканологе, на пример.⁵

2. Упитник је подељен на четири целине: А. *Општи део*, у коме се налазе питања везана за општи назив, евентуалне диференцијације према изгледу, јестивости, месту где расту, затим питања о деловима печурке; Б. *Врсте печурака*, у коме се траже називи за конкретне врсте печурака

због тога што је у народним говорима фреквентнији од назива *гљива* (в. Јуришић – Јанковић 2019).

³ Прилог Б. Сикимић *Увод у етномиколошка истраживања Запаља и Тимока* (2017) био је од изузетне помоћи у настајању овога рада. Наиме, ту су обједињена сва њена досадашња сазнања о овој теми, што је представљало поуздан ослонац за почетак дијалектолошких истраживања.

⁴ До сличног закључка долази и Б. Сикимић, али када је у питању заснивање етномикологије у Србији и очување традиционалног етномиколошког знања: „неопходна је израда одговарајућег упитника, уз већ уобичајене методе отвореног интервјуа ... и нових начина документовања – како традиционалних знања тако и конкретних биљака” (2017: 224).

⁵ Подаци за овај рад су прикупљани на терену, углавном на простору призренско-тимочке дијалекатске области, при чему је ауторе овог прилога својим истраживањима у околини Пирота посебно задужила колегиница Биљана Сикимић са Балканолошког института САНУ.

распоређени у три групе (јестиве и условно јестиве, нејестиве и отровне);⁶ В. *Сакупљање печурака*, у коме се налазе сви они називи (или описи) појмова и радњи које прате ову активност и Г. *Употреба печурака*, где су питања везана за то да ли се печурке употребљавају као храна, лекови, или као средства за потпалу, за борбу против инсеката и др.⁷

⁶ Израда овог упитника подразумевала је „праву” миколошку литературу (Хаџић – Вукојевић 2008; Вукојевић – Хаџић 2013; Давидовић 2007; Фохт 1979; Узелац 2009), али и стручну помоћ, коју су нам несебично пружили миколози и гљивари при Миколошком друштву Србије, при чему посебну захвалност дугујемо Ибрахиму Хаџићу, Борису Иванчевићу, Милки Аџић и Горану Арсеновићу. Наиме, на основу њиховог богатог искуства на терену, сазнали смо мало више о овој врсти живог света на нашим просторима, као и о томе које врсте печурака су обично познате у српском народу.

⁷ Издвојити оне врсте печурака које ће бити обухваћене упитником и на које ће се посебно скретати пажња испитаницима, представљало је један од тежих задатака приликом израде упитника. Ту је помоћ домаћих миколога била неопходна, тако да је на њихов предлог одвојено 26 врста печурака укрштањем осам параметара: 1) колико је та врста честа на нашим територијама (на пример врло честе су: *Agaricus campestris*, *Boletus edulis*, *Macrolepiota procera*, *Lactarius volemus*, *Lactarius piperatus*, *Amanita caesarea*, *Craterellus cornucopioides*, *Agrocybe aegerita*, *Coprinus comatus*, *Phallus impudicus*, *Calvatia utriformis*); 2) каквог је квалитета (на пример, врло квалитетне, одличне јестиве врсте су: *Agaricus campestris*; *Boletus edulis*, *Boletus aereus*, *Cantharellus cibarius*, *Macrolepiota procera*, *Lactarius deliciosus*, *Agrocybe aegerita*, *Calocybe gambosa*, *Coprinus comatus*, *Morchella conica*; јестиве и у сировом стању су: *Lactarius volemus*, *Amanita caesarea* и *Russula virescens*; одличне јестиве зачинске врсте су: *Lactarius piperatus* (печурка веома љутог укуса, „и нашем народу позната і једна од најомилјенијих врста” Давидовић 2007, §191), *Craterellus cornucopioides*, *Marasmius oreades*); 3) колико је распрострањена (на пример, широко распрострањене врсте, од низина до планинског појаса су: *Agaricus campestris*, *Cantharellus cibarius*, *Macrolepiota procera*, *Marasmius oreades*; у листопадним и четинарским шумама су: *Agaricus campestris*, *Cantharellus cibarius*, *Macrolepiota procera*, *Lactarius piperatus*, *Phallus impudicus*; најчешће или само у листопадним шумама су: *Lactarius volemus*, *Boletus aereus*, *Amanita caesarea*, *Craterellus cornucopioides*, *Calocybe gambosa*, *Russula virescens*, *Laetiporus sulphureus*; најчешће или само у четинарским шумама су: *Boletus edulis*, *Lactarius deliciosus*, *Morchella conica*; у воћњацима: *Entoloma clypeatum*; на ливадама, пашњацима и чистинама су: *Agaricus campestris*, *Macrolepiota procera*, *Marasmius oreades*, *Coprinus comatus*, *Calvatia utriformis*; у алувијалним равнинама наших река је *Agrocybe aegerita*; на стаблима и пањевима су: *Agrocybe aegerita*, *Laetiporus sulphureus*; у градским подручјима, парковима је *Coprinus comatus*); 4) када расте (рецимо, врсте које ничу целе године су: *Agrocybe aegerita*, *Marasmius oreades*; од пролећа до касне јесени: *Coprinus comatus*; лети и на јесен: *Agaricus campestris*, *Boletus aereus*, *Cantharellus cibarius*, *Macrolepiota procera*, *Phallus impudicus*; само у пролеће: *Calocybe gambosa*, *Entoloma clypeatum*, *Morchella conica*; само лети: *Lactarius volemus*, *Lactarius piperatus*, *Amanita caesarea*, *Russula virescens*; само на јесен: *Lactarius deliciosus*, *Craterellus cornucopioides*); 5) по чему је препознатљива у народу (по некој особини, на пример, расте у вилинским круговима: *Entoloma*

Савети за употребу упитника

4. Како се и иначе чини, и с овим би се нацртом за упитник радило тако да се реч чује од правога саговорника, доброг чувара особина локалног говора, да се бележи с ликом својственим томе говору (фонетски и облички), у контексту и с акцентом.⁸ Корисно би било бележити и деминутиве и аугментативе, али и различите народне умотворине у којима се помињу печурке (изреке, пословице и сл.).⁹

Сасвим је вероватно да формулације неких питања нису најсрећније смишљене и да информатору нису јасне. Истраживач би, у том случају, могао да предложи властиту формулацију питања.

У заградама, италиком, дати су неки очекивани народни називи за појам испред заграде. Они јесу оријентација, али не треба да обавезују истраживача.

Нека питања се свесно понављају (и она су обично обележена додатним словом *a* или *b* поред броја). Наиме, циљ је да испитаник најпре сам формулише свој одговор, а тек након тог покушаја, да му истраживач „помогне” у томе.

Свако спонтано приповедање о печуркама може бити корисно и требало би га забележити, јер се у њему могу појавити језичке чињенице везане за различите нивое језичког истраживања (гласовне, обличке, синтаксичке), а не само за микониме. Осим тога, такве приче могу бити од користи и другим научним дисциплинама. На основу досадашњег искуства на терену, изгледа да су две теме најподстицајније за информаторе: доживљаји везани за тровање печуркама и откуп печурака (кад је почео

---

clupeatum, *Russula virescens*, *Marasmius oreades*; непријатног је мириса *Phallus impudicus*); 6) нема отровне врсте у роду (рецимо: *Craterellus cornucopioides*, *Russula virescens*); 7) колико је опасна (на пример, смртно отровне су: *Amanita phalloides* и *Amanita pantherina*; отровне су: *Boletus satanas* (сматра се јединим отровним вргањем), *Amanita muscaria* (честа тровања због замене са јестивом врстом *Amanita caesarea*), *Omphalotus olearius* (честа тровања због замене са јестивом врстом *Cantharellus cibarius*)) и 8) да ли се употребљава у домаћинству (рецимо, *Fomes fomentarius* употребљавају пчелари да направе дим којим би растерали пчеле док раде око кошница (Давидовић 2007, §32)).

⁸ Већ дуго постоји пракса да се разговори на терену са информаторима (уз упитнике или без њих) снимају. Захваљујући снимљеном материјалу, могуће је враћати се на одговоре који су добијени, а и записи се могу проверити (уколико постоје неке недоумице).

⁹ Народни говори врве од деминутивних и аугментативних форми, рецимо, у *Тимочком дијалекатском речнику* постоји одредница *печурчица* (Динић 2008: 568), док је у *Речнику тимчког говора* записано *печурче* (Кожељац 2014: 378), затим аутор *Речника говора Лужнице* бележи пејоративе *печурљак*, *печурљаци* (Ћирић 2018: 675). Такође је могуће наићи на велики број народних мудрости у којима се помињу печурке, рецимо: *Печурће и будале се не сеју, оне самé ницају; От печурће и од будале семé нема* (Ћирић 2018: 563; 938).

откуп, од кога су научили да препознају и сакупљају печурке, ко је то откупљивао, колико је плаћао, ко је продавао или још увек продаје печурке, како се припремају печурке за откуп, тј. да ли се предају свеже или се суше, како се суше, да ли се исплати брати их и сл.). Такође би требало питати да ли постоје нека бајања (врачања) за која се употребљавају печурке, проверити да ли су чули за псе који траже печурке, да ли знају за печурке које расту под земљом, тартуфе.

Очекује се да у неким српским говорима неће бити одговора на велики број питања из овог упитника. Разлози за то сасвим су прозирни – печурке не успевају једнако добро на свим просторима, а територија где су заступљени српски народни говори нема исти рељеф и климу, тако да ће у неким срединама знање о печуркама бити врло скромно само зато што оне тамо не успевају.

Фотографије печурака уз овај упитник нису, нажалост, могле бити већег формата (из разумљивих разлога), што представља недостатак који може отежати рад на терену (тј. испитаницима ће бити теже да препознају печурке са слика).¹⁰

Нацрт упитника за прикупљање миколошке лексике

A. Општи део

1. Како се зове оно што расте на влажним местима, обично на земљи, у трави, понекад на дрвету, пању или обореним стаблима и што се појављује врло брзо после кише (*печурка, гљива, губа*)?¹¹

2. По чему се зна:

која је печурка јестива?

која је печурка нејестива?

која је печурка отровна?

3. Како се зову велике печурке које се не једу или су чак отровне?

4. Како се зову мале печурке које се не једу или су чак отровне?

5. Да ли постоји посебан назив за печурку која расте на дрвету, пању или обореним стаблима?

5а. Како изгледа печурка која расте на дрвету, пању или обореним стаблима?

5б. Како се зове оно што расте на дрвету, што се у старо време обично користило за потпалу (*труд*)? Да ли је и то печурка?

---

¹⁰ Уколико потенцијални истраживачи нису у могућности да сами обезбеде боље фотографије сваке од понуђених врста печурака, могу да се обрате ауторима овога рада за помоћ приликом свог одласка на терен и биће им обезбеђене увеличане и јасније поменуте фотографије.

¹¹ Приликом попуњавања упитника, испитивач треба да употребљава онај назив за печурке који је информатор дао као одговор на прво питање (*гљива, печурка, губа* ...).

6. Како се зове печурка која расте под земљом?
- 6а. Како изгледа печурка која расте под земљом?
7. Како се зову делови печурке изнад земље:
дршка,
шешир/капа,
део испод шешира/капе (место на ком су споре/плодиште),
оно што лети из листића или рупица испод шешира (споре)?
8. Како се зову они делови печурке који су под земљом?
- 8а. Како изгледају они делови печурке који су под земљом?
9. Каква све може да буде дршка печурке (тј. употребити назив за дршку печурке који је дао информатор, в. питање бр. 7)?
- 9а. Каква може да буде дршка:
по величини,
по боји,
по облику,
изнутра (тј. по саставу/конзистенцији, *шупља*, рецимо)?
10. Има ли нечега на дршци печурке (љуске, нити, прстен, мрежица)?
11. Како може да буде постављена дршка печурке (*усправно*, *накриво*)?
12. Како изгледа шешир / капа печурке (тј. употребити назив за шешир/капунпечурке који је дао информатор у питању бр. 7)?
- 12а. Какав може да буде шешир/капа:
по величини,
по боји,
по облику?
13. Шта може да се налази одозго на шеширу/капи печурке?
14. Какве могу да буду ивице (крајеви) шешира/капе на печурци?
15. Како све може да изгледа део испод шешира/капе (место на ком су споре/плодиште)?
16. Шта се дешава када се одломи део печурке (да ли јој се мења боја, да ли се лучи течност)?
17. Каквог мириса могу бити печурке?
18. Каквог укуса могу бити оне печурке које се једу?
19. Колико се печурке промене/мењају док расту? Шта се мења на њима?
20. Како се печурке множе (шире, расту)?
21. Када печурке најчешће расту (после кише, кад се појави сунце, кад се отопи снег)?

Б. Врсте печурака

(Информатору се показују слике различитих врста печурака и записују се називи које он даје.¹² Осим тога, било би пожељно забележити и одговор на питање од кога је тај назив прихваћен – неко из породице, људи из откупних станица, можда из књига.)

I Врсте печурака понуђене на сликама:

(јестиве и условно јестиве печурке)

1. *Agaricus campestris*, рудњача
2. *Boletus edulis*, јесењи вргањ
3. *Boletus aereus*, црни вргањ, медведара
4. *Cantharellus cibarius*, лисичарка
5. *Macrolepiota procera*, сунчаница
6. *Lactarius deliciosus*, рујница
7. *Lactarius volemus*, преснац
8. *Lactarius piperatus*, љута млечница
9. *Amanita caesarea*, благва
10. *Craterellus cornucopioides*, црна труба
11. *Agrocybe aegerita*, јаблановача
12. *Calocybe gambosa*, ђурђевача
13. *Entoloma clupeatum*, шљивовача
14. *Russula virescens*, голубача
15. *Marasmius oreades*, вилин клинчић
16. *Coprinus comatus*, бели јарчић, велика ђубретарка
17. *Morchella conica*, смрчак
18. *Phallus impudicus*, стршак
19. *Calvatia utriformis*, ливадска пухара
20. *Laetiporus sulphureus*, шумско пиле
(нејестиве печурке)
21. *Fomes fomentarius*, прави труд
(отровне печурке)
22. *Boletus satanas*, лудара
23. *Amanita phalloides*, зелена пупавка
24. *Amanita muscaria*, мухара
25. *Amanita pantherina*, пантеровка
26. *Omphalotus olearius*, заводница

---

¹² Сlike су преузете из књиге Вукојевић – Хацић 2013: 16, 49, 47, 62, 218, 183, 192, 187, 27, 103, 23, 60, 315, 222, 87, 229, 260, 213, 193, 124, 55, 33, 31, 32, 305 и 244.

II Врсте печурака које се нису нашле на сликама:

1. Да ли познајете још неку врсту печурака, коју нисте приметили на овим сликама? Како она изгледа, где обично расте и да ли је јестива?

2. Има ли код вас људи који сами узгајају печурке? Знате ли које печурке гаје и како оне изгледају?

3. Да ли знате које се печурке продају на пијаци и да ли сте их виђали у природи? Како се оне зову?

V. Сакупљање печурака

1. Како се то зове када неко или више особа заједно крену да траже и беру печурке (*Иде по печурке; ишли у печурке; пдшли у печурке; ићемо у гљиве*)?

2. Како зовете човека који се бави брањем/сакупљањем печурака (*печуркар, печуркарка*)?

3. Када се која врста печурака бере у току године?

4. Када се у току дана беру печурке и када се која врста бере?

5. Које врсте печурака се најчешће срећу, а којих има мање?

6. Какве печурке се беру (младе, старе, здраве)?

7. Какве печурке се не беру (старе, црвљиве, болесне)?

8. Да ли су печурке увек здраве? Какве још могу бити?

9. Да ли сте приметили које животиње једу печурке (овце, пужеви)?

9а. Да ли то значи да су те печурке јестиве?

10. Како се зове место на коме расту печурке, тј. место у шуми (у пречнику од неколико корака) где успевају печурке (*печурјиште; игриште; колиште*)?

10а. На каквом земљишту (земљи) треба тражити печурке, тј. на каквом терену успевају?

10б. Уз које дрвеће најчешће расту печурке?

10в. На ком дрвећу обично расту печурке?

11. Да ли печурке расту појединачно (усамљено) или се распоређују на неки начин, да ли расту у некаквим формацијама (*имā вилино кдо ц^иélo код^м пѣчурāкā; Чељадинће пѣчурће у Шугрин се зову играорће, као у кóло да су се уватиле на играју, текá расту*)?

12. Шта се носи од опреме кад се беру печурке (штап, нож)?

13. Чему служи та опрема када се беру печурке (тј. питати конкретно за свако оруђе које је информатор навео у претходном питању: штап, нож итд.)?

14. У чему су се некада скупљале и носиле печурке, а у чему се сада скупљају (*кеса, корпа, крошња*)?

15. Како се беру печурке које расту на земљи (тј. да ли се чупају, заврћу, секу и сл.)?

16. Како се беру печурке које расту на дрвету (тј. да ли се режу, секу и сл.)?

17. Шта се ради са печуркама које нису за јело (на пример, црвљиве су или отровне)?

Г. Употреба печурака

1. Колико често су ваши стари јели печурке?
2. Да ли су се јеле сирове печурке (и које су то печурке)?
3. Како се чисте печурке?
4. Како се спремају печурке (тј. да ли се кувају, динстају, прже, пеку)?
5. Која јела се припремају од печурака?
6. Како се та јела припремају (записати рецепт)?
7. Да ли сте печурке јели само свеже или сте их чували? Како сте то радили (да ли сте их сушили) и коју врсту печурака сте тако обрађивали?
8. Како се спремају печурке након обраде (нпр. сушења), односно за шта се све могу употребљавати?
9. За шта се све употребљавају печурке у вашем месту?
10. Да ли се неке печурке употребљавају као лек? Које су то печурке, шта се њима лечи и на који начин?
11. Да ли се неке печурке употребљавају као отров за инсекте, мољце? Које су то печурке, против чега се употребљавају и на који начин?
12. Да ли неку врсту печурака употребљавају пчелари (*труд*) и да ли знате за шта?
13. Да ли се неке печурке употребљавају за потпаљивање ватре? Како се то ради?

Литература

- Вукојевић – Хацић 2013: Jelena Vukojević, Ibrahim Hadžić, *Atlas gljiva i internacionalni rečnik narodnih imena gljiva*. Beograd: Biološki fakultet.
- Давидовић 2007: Mirjana Davidović, *Gljive – Blago naših krajeva*. Beograd: Metaphysica.
- Динић 2008: Ј. Динић, *Тимочки дијалекатски речник*. Београд: Институт за српски језик САНУ, Монографије 4.
- Јуришић – Јанковић 2019: М. Јуришић, Ј. Јанковић, Називи за печурку у српским народним говорима. *Наш језик*, 50/2, Београд: Институт за српски језик САНУ, 427–437.
- Кожељац 2014: Љ. Рајковић Кожељац, *Речник тимочког говора*. Неготин: Књижевно-издавачко друштво Лексика.
- Сикимић 2017: Биљана Сикимић, Увод у етномиколошка истраживања Запања и Тимока, у: Зоја Карановић (ур.), *Гора божурова, Биљни свет у традиционалној култури Словена*, Београд: Удружење фолклориста Србије и Универзитетска библиотека, 211–226.
- Ђирић 2018: Љ. Ђирић, Речник говора Лужнице. Београд: *Српски дијалектолошки зборник*, LXV/2, Београд: Институт за српски језик САНУ, 1–1166.
- Узелац 2009: Branislav Uzelać, *Gljive Srbije i zapadnog Balkana*. Beograd: BGV logik.

Фохт 1979: Ivan Focht, *Gljive Jugoslavije*. Београд: Nolit.

Хаџић – Вукојевић 2008: Ibrahim Hadžić, Jelena Vukojević, *Ilustrovani rečnik sveta gljiva*. Београд: NNK international.

ПРИЛОГ

Слика бр. 1

Klasa/Class: Hymenomyces
Red/Order: Agaricales
Familija/Family: Agaricaceae
Agaricus campestris L.

Слика бр. 2

Klasa/Class: Hymenomyces
Red/Order: Boletales
Familija/Family: Boletaceae
Boletus edulis Bull.

Слика бр. 3

Klasa/Class: Hymenomyces
Red/Order: Boletales
Familija/Family: Boletaceae
Boletus aereus Bull.

Слика бр. 4

Klasa/Class: Hymenomyces
Red/Order: Aphyllophorales
Familija/Family: Cantharellaceae
Cantharellus cibarius Fr.

Слика бр. 5

Klasa/Class: Hymenomyces
Red/Order: Agaricales
Familija/Family: Agaricaceae
Macrolepiota procera (Scop.) Singer

Слика бр. 6

Klasa/Class: Hymenomyces
Red/Order: Russulales
Familija/Family: Russulaceae
Lactarius deliciosus (L.) Gray

Слика бр. 7

Klasa/Class: Hymenomyces
Red/Order: Russulales
Familija/Family: Russulaceae
Lactarius volemus (Fr.) Fr.

Слика бр. 8

Klasa/Class: Hymenomyces
Red/Order: Russulales
Familija/Family: Russulaceae
Lactarius piperatus (L.) Pers.

Слика бр. 9

Klasa/Class: Hymenomyces
Red/Order: Agaricales
Familija/Family: Amanitaceae
Amanita caesarea (Scop.) Pers.

Слика бр. 10

Klasa/Class: *Hymenomyces*
Red/Order: *Aphylophorales*
Familija/Family: *Cantharellaceae*
Craterellus cornucopioides (L.) Pers.

Слика бр. 11

Klasa/Class: *Hymenomyces*
Red/Order: *Agaricales*
Familija/Family: *Bolbitiaceae*
Agrocybe aegerita (V. Brig.) Singer = *A. cylindracea*

Слика бр. 12

Klasa/Class: *Hymenomyces*
Red/Order: *Agaricales*
Familija/Family: *Tricholomataceae*
Calocybe gambosa (Fr.) Donk = *Tricholoma georgii*

Слика бр. 13

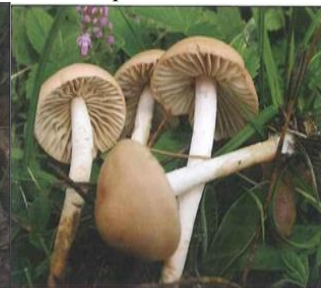
Klasa/Class: *Hymenomyces*
Red/Order: *Agaricales*
Familija/Family: *Entolomataceae*
Entoloma clypeatum (L.) P. Kumm.

Слика бр. 14

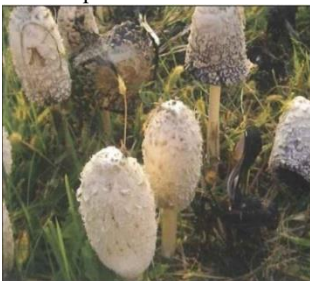
Klasa/Class: *Hymenomyces*
Red/Order: *Russulales*
Familija/Family: *Russulaceae*
Russula virescens (Schaeff.) Fr.

Слика бр. 15

Klasa/Class: *Hymenomyces*
Red/Order: *Agaricales*
Familija/Family: *Tricholomataceae*
Marasmius oreades (Bolton) Fr.

Слика бр. 16

Klasa/Class: *Hymenomyces*
Red/Order: *Agaricales*
Familija/Family: *Coprinaceae*
Coprinus comatus (O.F. Mull.) Pers.

Слика бр. 17

Klasa/Class: *Discomycetes*
Red/Order: *Helotiales*
Familija/Family: *Morchellaceae*
Morchella conica Pers.

Слика бр. 18

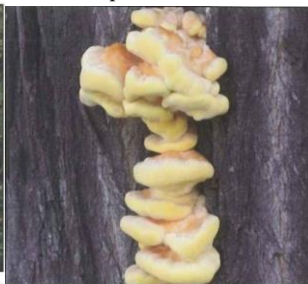
Klasa/Class: *Hymenomyces*
Red/Order: *Phallales*
Familija/Family: *Phallaceae*
Phallus impudicus L.

Слика бр. 19

Klasa/Class: *Gasteromycetes*
Red/Order: *Lycoperdales*
Familija/Family: *Lycoperdaceae*
Calvatia utriformis (Bull.) Jaap = *C. caelata* =
Handkea utriformis

Слика бр. 20

Klasa/Class: *Hymenomycetes*
Red/Order: *Aphyllphorales*
Familija/Family: *Polyporaceae*
Laetiporus sulphureus (Bull.) Murrill

Слика бр. 21

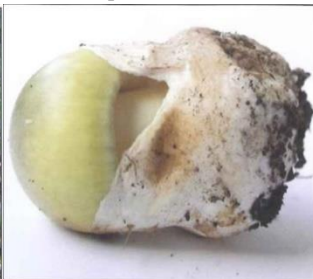
Klasa/Class: *Hymenomycetes*
Red/Order: *Aphyllphorales*
Familija/Family: *Polyporaceae*
Fomes fomentarius (L.) J. Kickx f.

Слика бр. 22

Klasa/Class: *Hymenomycetes*
Red/Order: *Boletales*
Familija/Family: *Boletaceae*
Boletus satanas Lenz

Слика бр. 23

Klasa/Class: *Hymenomycetes*
Red/Order: *Agaricales*
Familija/Family: *Amanitaceae*
Amanita phalloides (Vaill. : Fr.) Link

Слика бр. 24

Klasa/Class: *Hymenomycetes*
Red/Order: *Agaricales*
Familija/Family: *Amanitaceae*
Amanita muscaria (L.) Lam.

Слика бр. 25

Klasa/Class: *Hymenomycetes*
Red/Order: *Agaricales*
Familija/Family: *Amanitaceae*
Amanita pantherina (DC.) Krombh.

Слика бр. 26

Klasa/Class: *Aphyllphorales*
Red/Order: *Boletales*
Familija/Family: *Paxyllaceae*
Omphalotus olearius (DC.) Singer

Jelena D. Janković
Marina S. Jurišić

**LE PROJET DE QUESTIONNAIRE POUR
LA COLLECTE DE VOCABULAIRE MYCOLOGIQUE**

L'article part du fait que les champignons, au niveau linguistique, sont insuffisamment étudiés dans l'environnement mycophile serbe, mais que le lexique, qui leur est lié, existe toujours et que son élaboration devrait commencer. Un projet de questionnaire mycologique a été élaboré, dans le but d'être complet, contenant des questions générales sur les champignons, leurs espèces et toutes les activités qui y sont liées (collecte, utilisation).

Mots clés: parlers populaires serbes, lexique des dialectes, lexèmes des champignons, questionnaire mycologique